

Stoletnica "Pavlnovega premza"

1 UVOD

Dražgoška gora z Jelovico v ozadju je že od začetka prejšnjega tisočletja nudila delo in kruh domačinom, predvsem pastirjem, rudarjem in oglarjem. Kmetje iz Dražgoš so si na Jelovici pridobili obsežne gozdove, ki pa so bili zaradi strmine zelo težko pristopni. Spravilo lesa je bilo naporno in zelo nevarno. Po strmih in slabih poteh so več stoletij spravljali les samotež, torej na ročnih saneh oziroma ročno po drčah. Šele pred približno stopetdesetimi leti so si pri spravilu začeli pomagati z voli in s konji. Zaradi velikega števila nesreč in ker so kmetje izgubljali dragocene delovne živali, so začeli razmišljati o novih možnostih za spravilo lesa. Tako so nastale prve žičnice.

2 PAVLNOV PREMZ

Pobudo za izgradnjo prve žičniške naprave je dal Janez Jelenc, lastnik Pavlnove in Dobretove kmetije iz zaselka Pri cerkvi v Dražgošah. Za družabnika

je vzel Franca Demšarja, po domače Čoča, s Češnjice, in Janeza Kemperla, lesnega trgovca in žagarja na Češnjici. Z medsebojnim dogovorom so si razdelili gradbene stroške in uredili uporabo žičnice. Graditelj je bil Jakob Šturm iz Selc, ki je leta 1902 začel z gradnjo nakladalne postaje na Trogovcih na višini 1270 m, in razkladalne postaje na Jazbenku, na višini 920 m. Višinska razlika med postajama je bila 350 m, dolžina nosilne vrvi pa 600 m. Na sredi poti, kjer sta se srečevala naložen in prazen voziček, so zgradili 4 m visok steber, imenovan beksl. Koliko hlodovine so lahko naenkrat pripeljali, ni znano. Žumer N. (PLANINA et al., 1973) zelo verjetno napačno navaja, da so lahko peljali le $0,25 \text{ m}^3$, kar pomeni le štirimetrski hlod s premerom 28 cm. Verjetneje so lahko naenkrat peljali hlod s kubaturo $0,75 \text{ m}^3$, saj je bila nosilnost sosednje, nekoliko večje in desetletje kasneje zgrajene Jelencove žičnice, približno 600 kg.

Pri Pavlnovem premzu so bili zaposleni trije delavci, dva nakladalca in razkladalec. Letno so

Ob otvoritvi obeležja maja 2002. (Franci Šubic)

Zgornja postaja sosednje Jelencove žičnice. Posnetek iz 30 let 20. stoletja. (arhiv Janka Pintarja)

prepeljali okoli 600 m³ hlodovine. Od razkladalne postaje so les naprej vlačili z vprežno živino v Rudno in naprej na žage.

V primerjavi z današnjim časom je bila žičnica kljub razmeroma skromni količini gospodarsko koristna, saj je omogočala spravilo lesa preko strmega roba Jelovice hitreje in ceneje, brez razbijanja in poškodb. Obratovala je do leta 1940. Žal med živječimi ni več nikogar, ki bi se natančno spominjal delovanja žičnice.

3 STOLETNICA

Gozdarji in domačini iz Železnikov smo ob lanskem Tednu gozdov obudili spomin na začetke delovanja Pavlnovega premza, prve gozdarske žičnice z Jelovice v Selško dolino. Pobudo za obnovo in

restavracijo njenega kolesa je dal domačin in nekdanji gozdarski delavec Janko Pintar, po domače Miklavžev Janko, iz Dražgoš. S pomočjo sponzorjev in Občine Železniki, zagnanih domačinov in vseh gozdarjev krajevne enote Železniki, smo konec leta 2001 ter v začetku naslednjega z deli zaključili. Na mestu zgornje postaje smo postavili obeležje z obnovljenim starim kolesom žičnice in tablo z zgodovinskim opisom. Hkrati smo ob gozdni cesti uredili manjše parkirišče, kjer je zaradi izvedene vedutne sečnje lep razgled v dolino.

Na otvoritvi smo se zbrali 30. maja 2002 v prisotnosti župana Mihaela Prevca in predvsem starejših domačinov, ki jim tovrstni dogodki veliko pomenijo. Razvil se je zanimiv pogovor o nekdanjih gozdarskih opravilih, predvsem sečnji in furmanstvu. Ne smemo pozabiti, da je vpeljava motorne žage ter izgradnja gozdnih cest in vlak šele v zadnjih desetletjih močno spremenila tehnologijo pridobivanja lesa iz gozdov, prej pa so mnogo manjše količine lesa pridobivali z veliko večjimi napor in odrekani.

4 ZAKLJUČEK

Tehnični predmeti iz gozdarske zgodovine spadajo med našo kulturno dediščino. Z njo živimo, jo vsakodnevno srečujemo in imamo do nje tak ali drugačen odnos. Ohranimo jo lahko le na način, da jo kot dediščino prepoznamo, priznamo in vzdržujemo. Le z našim spoznavanjem bo imela svojo vrednost, ki se bo s časom celo povečevala.

5 VIRI

- ANKO, B., 1988. Varstvo naravne in kulturne dediščine v gozdu in gozdarstvu. VTOZD za gozdarstvo Biotehniške fakultete, Ljubljana, 1988, s.18–24.
PLANINA, F./ ŽUMER, L./ ŽUMER, N., 1973. Selška dolina, Železniki, 1973, s.168–186.

Boštjan ŠKRLEP univ. dipl. inž. gozd.
ZGS OE Kranj KE Železniki